

Pracovní list ku kapitole: **Prelomový rok 1938**

Dokument č. 1:

Veliteľstvo četníckeho oddelenia Nitra.

Nitra, 10. október 1938.

Čís. jedn. 732 dôv.-38.

Vec: Zvyšovanie protičeskej agitácie
na Slovensku.

Odpoveď k čís. jedn. 6672/V dôv.-38

Z 3/201938.

Prílohy:./.

Zemské četnícke veliteľstvo

B r a t i s l a v a . Dôverné!

K rozkazu hlásim:

Protičeská nálada jestvovala v miestach so slovenským obyvateľstvom už prv nežli sa počala riešiť otázka samobytnosti Slovenska v terajšej forme a to ako samozrejma dôsledok dávnych štvanic. Agitácia bola pozorovaná však len šeptom a nijak nevybočovala z rámcu ver. poriadku. Keďže bolo oznámené, že Slovensko dostane autonómii a keď bola ustanovované prvá slovenská vláda v rámci tejto autonómie, netajil sa lid so svojou nenávisťou k Čechom a dával to na jevo rôznymi heslami verejne pri sprievodov, ktoré k oslave samobytnosti Slovenska usporiadané boli v niektorých miestach obvodu. Pri týchto sprievodov boli skandované rôzne protičeské hesla, ktoré mali jeden a ten istý význam, aby Česi šli do Čiech. Za tým všetkým skrývajú sa existenčné nádeje slovenskej verejnosti. K násiliam nedošlo, výjma vytlčenie niekoľko okien žid. občanom v Nitre. Celkove sa podarilo zabezpečiť hranici v poriadku a to aj pomocou kňazov /Nitra/.

Snahy pre propojenie Slovenska k Maďarsku lebo k Polsku ešte medzi Slovákmi neprenikli ani nebyli zbadané. Na to medzi Maďarmi, žijúcimi v okrese Nitra, javí sa túha pre pripojenie k Maďarsku výjma však komunistov, ktorí mlčia.

Pomery v tom smere nemôžu sa považovať za trvalé a ustálené.

Vedením oddelenia poverený:

Nečitateľný podpis

Dokument č. 2:

Okresné četnícke veliteľstvo Topoľčany.

Topoľčany, 7. október 1938.

Čís. Jedn. 569 dôv./38.

Vec: Zvyšovanie protičeskej
agitácie na Slovensku.

Odpoveď k č. j. 732 dôv./38 z
6. 10. 1938.

Veliteľstvu četníckeho oddelenia

Nitra. Dôv.

Hlásim, že v tunajšiem okrese bola v poslednej dobe konaná agitácia proti Čechom a to v tým smysle, že Češi po skončenej porade politických strán v Žiline, musia opustiť ihneď Slovensko.

Táto agitácia bola prevádzaná šeptom a nebolo možno zistiť pôvodcov tejto agitácie, lebo nastalo akési napjatie Slovákov-daktorých privržencov strany Hlinkovej proti Čechom.

Že by bola prevádzaná agitácia oproti Československej republike, nebolo zistené. Medzi ľudom sa ale vyprávalo, že teraz je najprihodnejšia doba, kedy Slováci dostanú autonómiu.

Pokiaľ by išlo o agitáciu, o pripojenie Slovenska k Maďarsku, alebo Poľsku, nebolo tu priamo takej agitácie. Medzi ľudom ale bola obava a dohady, ako to bude, keď by sa samostatnosť Československej republiky neudržala, či by nebol býv. min. Tisso pre pripojenie k Maďarsku, alebo či by člen národného shromaždenia poslanec Sidor, nebol pre pripojenie Slovenska k Poľsku.

Nebolo tuna tiež zistené, že by sa bola prevádzala agitácia pre samostatnosť Slovenska.

Nepriateľská agitácia voči Čechom, bola prevádzaná osobami, ktoré sympatizujú so stranou Hlinkovou, ale tak opatrne, že nebolo možné proti nikomu zakročiť, lebo pri výsluchu, každý všetko poprel.

Obyvateľstvo v tunajšom okrese bolo následkom celkovej politickej situácie v Československej republike akési rozrušené a nespokojenosť bola hlavne pozorovať u žien, ktorých mužovia nestúpili vojenskú službu za mobilisácie preto, že boly ekstenčne na ich zárobku závislý a dodiaľ podporu nedostali. Dňa 6. októbra 1938 bolo započato s výplatou týchto podpor a ihneď bolo pozorovať uklidnenie.

Najväčší ohlas mala táto agitácia u mladíkov od 14-20 rokov, ktorí neboli v zamestnaní a v hlúčkoch stávali po uliciach.

Dňa 6. októbra 1938 zistil som dôverne, že toho dňa sa na 19 hod. chystá v Topolčanoch manifestácia a pri tom nezodpovedné živli, že by prevedli rabovačku. Po dohode s okresným náčelníkom, nebola manifestácia prevedená a bolo po meste hlídковано a nebolo príčiny k žiadnému zákroku.

Dnešním dňom je pozorovať uklidnenie obyvateľstva a okrem toho bol okresným úradom vydán zákaz pre Topolčany a Továrňiky, predaj liehových nápojov vo všetkých verejných miestnostiach až do odvolanie.

Okresný četnícky veliteľ:

Dokument č. 3:

Prezídium Krajinského úradu v Bratislave

Číslo: 70.414/1938 prez. Bratislava, dňa 8. novembra 1938.
Židovská otázka na Slovensku
- pokyny.

Veľmi nutné! Dôverné!

Všetkým pánom okresným náčelníkom na Slovensku, pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave. Pánu správcovi politickej expozitúry vo Vyšnom Svidníku.

/ Do vlastných rúk/.

Dňa 8. novembra 1938 boli I. stupňovým politickým a štátno-policajným úradom vydané telefonické nariadenia, týkajúce sa vyhostenia Židov cudzích príslušníkov, zaistenia ich majetku, ďalej ohľadom premiestnenia Židov československých príslušníkov do ich domovských obcí a pod.

Prezídium krajinského úradu v Bratislave vydáva ohľadom židovskej otázky na Slovensku tieto pokyny:

Ďalšie vyhostovanie Židov cudzích štátnych príslušníkov má sa prevádzať podľa § 10 zák. čl. V. z roku 1903 a zákona číslo 52/1935 Sb. z. a n. V prvom rade nech sú však vypovedaní a vyhostovaní nemajetní Židia.

Ohľadom cudzincov Židov v pomere zamestnaneckom a samostatné zárobkove činným, budú vydané dodatočne pokyny, smerujúce k systematickému a postupnému vyriešeniu židovskej otázky tak, aby neboli poškodené hospodárske záujmy Slovenskej krajiny.

Vo veci premiestňovania Židov československých štátnych príslušníkov, bývajúcich na Slovensku, nariaďuje sa, aby na základe zákona číslo 300/1920 Sb. z. a n. vo znení zákona číslo 125/1933 Sb. z. a n. a na základe zákona číslo 131/1936 Sb. z. a n. boli postupne do domovských obcí premiestňovaní nateraz len nemajetní Židia, ktorí majú domovské právo na Podkarpatskej Rusi.

Pokiaľ podriadené úrady v niektorých prípadoch zaistili peňažné hotovosti, cennosti alebo iný majetok, nech je učinené opatrenie za účelom ich uvoľnenia podľa inventáru a to majiteľom, pokiaľ snáď sa zdržujú v blízkosti zaistených vecí, ináč zmocnencom, alebo oprávneným zástupcom.

Zapečatené byty nech sú uvoľnené na žiadosť ich majiteľov alebo ich zákonných zmocnencov a zástupcov.

Zapečatené obchody a živnostenské prevodzovne nech sú inventárne uvoľnené za úradného dozoru zástupcu príslušného živnostenského úradu I. stolice a živnostenského spoločenstva /gremia/. Pokiaľ ide o vypovedaných židovských živnostníkov

cudzej štátnej príslušnosti vedením obchodu alebo živnostenského podniku nech je poverený spoľahlivý a spôsobilý námestník, ktorý celý obchod poťazne živnostenský podnik zlikviduje. Na živnostníkov Židov československej štátnej príslušnosti sa toto opatrenie nevzťahuje a obchody a živnosti nech sú im uvoľnené bez uvedeného obmedzenia.

Pred vrátením peňazí treba vstúpiť do styku s príslušnými bernými správami za účelom eventuálneho vyrovnania daňových nedoplatkov.

Predpisy o vývoze peňazí do cudziny ostávajú nezmenené v platnosti.

Podľa dochádzajúcich zpráv bolo zistené, že medzi zaistenými vecmi nachádzajú sa aj také listiny a cennosti, pri ktorých boli obídene platné predpisy /daňové, zmenečné a pod. - na pr. in blanco vystavené zmenky, nedostatočne kolkované kupné smluvy a pod./. V týchto prípadoch treba ihneď urobiť oznámenie príslušným dôchodkovým kontrolným úradom alebo súdom.

Všetky horeuvedené opatrenia nech sú prevedené čo najrýchlejšie, najmä však v prípadoch, kde sa jedná o predmety, podliehajúce skaze.

Zprávy o učiněných opatřeních podľa horeuvedených pokynov nech sú sem urýchlene podávané.

Napokon sa upozorňuje k vlastnej informácii podriadených úradov, že u policajného riaditeľstva v Bratislave neexistuje žiaden referát pre riešenie židovského problému.

Krajinský prezident:

Dokument č. 4:

Prezídium krajinského úradu v Bratislave.

Číslo: 77.581/1938 prez. Bratislava, dňa 8. december 1938.

Židovská otázka na
Slovensku - pokyny.
Veľmi nutné! Dôverné!

Všetkým pánom okresným náčelníkom na Slovensku,
pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave a v
Prešove, pánu správcovi policajnej expozitúry vo Vyšnom Svid-
níku

/ do vlastných rúk /.

Prevedením dňa 5. novembra 1938 telefonicky daného nariade-
nia, týkajúceho sa vyhostenia Židov cudzích príslušníkov, vy-
vezení boli Židia na územie, ktoré odstúpené bolo cudzej moci
na základe viedenského rozsudku.

Mnohých z týchto Židov ale okupačné vojsko a četníctvo cu-
dzej moci pochytilo a doviezlo ich na miesta ku demarkačnej
čiare. Počet na takomto mieste shromaždených Židov činí nie-
koľko sto osôb obojeho pohlavia, rôzneho veku a sú príslušní
na Slovensko, na Podkarpatskú Rus, do Poľska, do odstúpených
území a mnohí sú bezdomovci.

Prezídium krajinského úradu v Bratislave vydáva ohľadom
umiestnenia vypovedaných a cudzou mocou neprijímaných Židov
tieto pokyny:

Úradmi susedných štátov neprijatých Židov, nachádzajúcich
sa na hraniciach, nech pán okresný náčelník dá príslušnými
orgánmi preskúmať, čo do osobnej totožnosti a štátnej prí-
slušnosti. Zásadne nech sú prevzaté len tie osoby, ktoré boli
vyhostené buď hromadne alebo jednotlivo z územia terajšej
Slovenskej krajiny bez ohľadu na to, či sú príslušníkmi Slo-
venskej krajiny, Podkarpatskej Rusi, do Čiech, do Nemecka
alebo do Poľska a ktoré do vyhostenia bývali na terajšom Slo-
vensku.

Vyhostených Židov príslušných do Čiech, na Podkarpatskú Rus
alebo do Poľska treba núteným postrkom zasielať do domovských
obcí príslušných krajín a Židov preukázateľne príslušným do
niektorej obce na terajšom Slovensku možno dovoliť vrátiť sa
do svojich domovských obcí, poťažne bydliska.

Ostatné osoby - okrem Židov maďarskej príslušnosti - treba
sústrediť do jedného tábora a umiestenie pre nich obstaráť vo
vhodnej budove na odľahlom mieste tak, aby neprišli do sú-
sedstva s civilným obyvateľstvom poťažne s vojskom a nepre-

nášali prípadne choroby. K tomu účelu okresný úrad nech uzná navrhovanú budovu za vhodnú vždy tak, aby podľa možnosti bola umiestená na voľnom priestranstve a bola prístupná k stráženiu.

O osobách pojatých do zriadenej kolonie nech je vedená presná evidencia. Evidencia týchto nech vykazuje tieto data: meno, rok narodenia, štátnu príslušnosť, dobu zdržovania sa na území Slovenskej krajiny a ktorým úradom bol dotýčný vyhostený. Tieto osoby pre umiestnením do kolonie bude nutné dať dezinfikovať.

Tento spôsob umiestnenia bude rázu dočasného, kým zástupcovia ústrednej kancelárie ortodoxnej židovskej konfesie na Slovensku v Bratislave, Zochova ul. č. 14, neprevedú potrebné prípravné práce na vystaňovanie sa týchto osôb do cudzích štátov a má trvať najdlhšie do začiatku marca 1939. Hromadno takto ubytovaní cudzozemci nepotrebuju si zadovážiť povolenie pobytu dľa ustanovania zákona čís. 52 z roku 1935 Sb. z. a n.

O ubytovanie, dopravenie, stravovanie a liečenie všetkých do domovských obcí zasielaných jako aj do kolonie pojatých osôb sa postarajú zástupcovia uvedenej ústrednej kancelárie, poťazne zástupcovia miestnej náboženskej obce židovskej, ktorí k spoluúčasti pri umiestňovaní nech sú pribratí. Tieto organizácie hradia všetky možné výlohy tak, aby s pripustením vykázaných osôb na územie Slovenska ani krajine Slovenskej ani jednotlivým obciam žiadne výdavky nevznikli.

V umiestňovacom uzavretom priestore je dovolené umožniť styk zadržaných osôb s ich rodinnými príslušníkmi, príbuznými a zákonnými zástupcami, avšak pod stálym prísny policajným dozorom. O dozor sa postará príslušný okresný úrad. Ich výkonné orgány, poťazne členovia dbajú o zachovanie poriadku v umiestňovacom uzavretom priestore, ktorý bude ustanovaný okresným úradom.

Umiestňovanie osôb a vecí v § 1. vlád. nariadenia č. 304 z roku 1938 uvedených má byť prevádzané podľa citovanej zákonnej úpravy a preto táto úprava sa na nich nevzťahuje. Osoby neúčastné výhody dľa § 7 citovaného vládneho nariadenia a ktoré sa zdráhajú dobrovoľne navrátiť do domovských obcí, nech sú nútene dopravené bez prietahu.

Zprávy o učinéných opatreniach podľa horeuvedených pokynov nech sú sem urýchlene podávané.

Krajinský prezident:

Dokument č. 5:

Prezídium krajinského úradu v Bratislave.

Číslo: 66.915/1938 prez. Bratislava, dňa 9. novembra 1938.
Časopis „Četnícky Obzor“ vydávaný
v Prahe – zákaz kolportáže a roz-
širovania v krajine Slovenskej.

V ý m e r:

Krajinský úrad v Bratislave na základe § 2 a 3. zákona zo dňa 10. júla 1933 číslo 126, ďalej na základe §-u 10. odst. 1. zákona o mimoriadnych opatreniach, vyhlásených vládny nariadením číslo 177/1938 Sb. z. a n. a § 124 bodu 7 zákona o obrane štátu zakazuje kolportáž a rozširovanie periodického časopisu „Četnícky Obzor“, vydávaného v Prahe.

Podľa § 125 bodu d/ zákona o obrane štátu zákaz rozširovania
/: § 8. zák. čl. XIV:1914 :/ zahrňuje v seba aj zákaz dovozu
a dopravy.

Zákaz kolportáže a rozširovania platí v celej krajine Slovenskej odo dňa vyhlásenia v „Úředním listě Československé republiky“ až do odvolania.

Od pripojenia dôvodov sa upúšťa, nakoľko za mimoriadnych pomerov zákon o mimoriadnych opatreniach, vyhlásený vládny nariadením č. 177/1938 Sb. z. a n., takéto obmedzenia pripúšťa podľa úvahy úradu, ktorý tieto obmedzenia je oprávnený vydať. Proti tomuto výmeru možno podať do 15 dní po doručení u krajinského úradu v Bratislave odvolanie na ministerstvo vnútra Slovenskej krajiny v Bratislave.

Prípadne podanému odvolaniu nepriznáva sa v naliehavom záujme verejnom podľa § 77. odst. 2. vládneho nariadenia č. 8/1928 Sb. z. a n. odkladný účinok, lebo tým by bol zmarený účel zákazu. Proti rozhodnutiu, ktorým sa vylučuje odkladný účinok nie je odvolanie prípustné.

O tom sa upovedomuje:

Majiteľ a vydavateľ časopisu „Četnícky Obzor“ Bohumil Mladý,
Praha [redacted] *

Krajinský prezident:

* Informácia o bydlisku Bohumila Mladého bola anonymizovaná autormi.
ZDROJ: Štátny archív v Nitre, fond Okresné četnícke veliteľstvo v Nitre, kr. 8.

Dokument č. 6:

Krajinské veliteľstvo četníctva v Bratislave.

Bratislava, 24. január 1939.

Čís. jedn. 60 dôv./39

Vec: Kázeň četníctva -porušovanie.

Podriadené veliteľstva!

Zistil som z niekoľko sťažností, že niektorí četníci, využívajúc doby, obviňujú bezdôvodne a nepravdive svojich predstavených inej národnosti, sledujúc tým svoje hmotné ciele. Robia to nepriamo, skryte a prostredníctvom národných inštitúcií, ktorým dávajú subjektívne skreslené informácie o služobných záležitostiach. viď § 18. četn. sl. inštr.

Toto jednanie je nedôstojné každého človeka, tým horšie však u četníka. Okrem toho hraničí s trestným počínaním proti kázni a poriadku.

Četník akejkoľvek národnosti, ponechaný z rozhodnutia slovenskej vlády v Slovenskej krajine, koná službu pre slovenský ľud. Z toho vyplývajú pre každého četníka stejné práva a stejné povinnosti. Len podľa schopností a práce bude každému meraná odmena.

Farizejské skrývanie vlastných nedostatkov za národnosť a bezdôvodné osočovanie druhých zasluhuje iba trestu.

Každý četník má podľa predpisu právo si sťažovať. Statočný a poctivý četník - ak má príčinu - si sťažuje sám, osobne, plným menom. Za druhých sa skrývajú len ľudia neschopní a bezcharakterní.

Varujem preto veľmi dôrazne každého príslušníka sboru slovenského četníctva pred podobným nedôstojným počínaním, ohrožujúcim v základoch kázeň a poriadok v sbore. Kto sa previní ešte po tomto upozornení, bude prísne potrestaný.

Všetkým veliteľom ukladám, aby pri každej vhodnej príležitosti poučovali svojich podriadených o kázni, poriadku a družnosti v smysle príslušných ustanovení Služobného poriadku a vychovávali tak bezvadne ukázaných četníkov. Najmä v četn. školách a u četn. pohot. Oddielov nech je toto téma čím častejšie vysvetlované a zdôvodňované.

Krajinský prezident četníctva

Dokument č. 7:

Krajinské veliteľstvo četníctva Bratislava.

Bratislava, 4. marec 1939.

Čís. j. 69 dôv./39.

Vec : Židia - neprístojné chovanie.

Okresné četnícke veliteľstvá.

Prezídium krajinského úradu súc informované, že niektorí členovia HG si osobujú pravomoc, ktorá im neprináleží a miesto, aby podporovali bezpečnostných orgánov, sami rušia verejný klud, poriadok a bezpečnosť, upozornilo na tieto skutočnosti hlavné veliteľstvo HG v Bratislave a dodalo: „Keď uvedené okolnosti dávam na vedomie hlavnému veliteľstvu Hlinkovej gardy žiadam o vyrozumenie jednotlivých veliteľstiev, že všetky osoby, zdržujúce sa na území Slovenskej krajiny bez ohľadu na národnosť a náboženstvo používajú právnej ochrany jak osobnej tak aj majetkovej bezpečnosti.

V záujme udržania verejného poriadku a pokoja navrhujem, aby hlavné veliteľstvo HG vydalo podriadeným útvarom HG vo všetkých obciach smernice a zakázalo svojvoľné a protizákonné zákroky proti osobám i neprajných živlov, menovite proti Židom a aby HG bola skôr nápomocná bezpečnostným orgánom pri výkone ich služby, keď bude o to týmito požiadaná.

Jednotlivé útvary HG nech sú dôrazne upozorňované, že keď sa budú obdobné neprístojnosti v obciach opakovať, štátno-bezpečnostné úrady nebudú váhať a proti tým, ktorí svojvoľne a protizákonne postupujú prísne zakročia.“

Toto stanovisko krajinského úradu dávam na vedomie.

Podriadené četnícke stanice vhodne informujte.

Krajinský veliteľ četníctva

Otázky a úlohy:

Prečítajte si dobové dokumenty a pokúste sa odpovedať na otázky:

1. Kto boli *četníci* a o čo sa starali?
2. Popíšte situáciu, ktorá nastala v Nitre a v Topoľčanoch 6. októbra 1938 a v nasledujúcich dňoch. Prečo chcelo Zemské četnícke veliteľstvo zisťovať podrobnejšie informácie o protičeských náladách medzi obyvateľmi?
3. V dokumente č. 2 sa píše, že: „*či by nebol býv. min. Tisso pre pripojenie k Maďarsku, alebo či by člen národného shromaždenia poslanec Sidor, nebol pre pripojenie Slovenska k Polsku*“. Pokúste sa vysvetliť, aké politické udalosti/súvislosti sa za týmito domnienkami skrývali.
4. Ako sa podľa nariadení štátnych orgánov malo zaobchádzať so Židmi – cudzími štátnymi príslušníkmi a Židmi, ktorí boli československými občanmi, ale mali domovské právo mimo územia Slovenska? Čo bolo dôvodom takéhoto zaobchádzania s vlastnými občanmi? Ako sa nakladalo s majetkom ľudí, ktorí mali byť zo Slovenska vysťahovaní?
5. Čo je to *postrk*?
6. Popíšte udalosti ohľadom nariadenia vlády o vyhostení Židov z územia Slovenska.
7. Kto rozhodol o vysťahovaní Židov z územia Slovenska? Kto zapríčinil ich bezvýchodiskovú situáciu? Kto mal niesť finančné náklady, ktoré vznikli v súvislosti s ubytovaním, stravovaním a vedením sústreďovacích táborov pre Židov?
8. Pokúste sa vysvetliť, prečo bola na Slovensku zakázaná distribúcia časopisu „*Četnícky Obzor*“?
9. Ako sa správali niektorí príslušníci četníctva ku kolegom v zbore po udalostiach zo 6. októbra 1938? Čo bolo príčinou ich konania?
10. Čo bola Hlinkova garda? Ako podľa dokumentu táto organizácia porušovala zákon? Vedeli by ste v súčasnosti nájsť podobný prípad snáh o zasahovanie do kompetencií v oblasti poriadku a bezpečnosti?

